

حکیم شتره در نماز

دیباچہ: الحاج محمد شاہ (پیمان) سوید

Ketabton.com

۱۳۹۷

تتبع، نگارش و نوشتہ از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

www.masjed.se

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حکم ستره در نماز

سُتْرَه در لغت :

سُتْرَه در لغت به معنای پوشش و هر چیزی که بدان استناد می شود. (مجمع البحرين اصطلاح «ستر» جلد سوم صفحه 323) .

سُتْرَه در اصطلاح :

سُتْرَه، عبارت از حائل است و در فقه سُتْرَه حائلی را گویند مثل عصاء چوب، آهن کلا و یا هر حائل دیگر و غیره ... چیز ها که نماز گزار هنگام نماز خواندن آنرا در پیش روی خویش قرار میدهد تا مانع رفت و آمد دیگران از سجده گاهش شود و این را در شریعت سُتْرَه می نامند.

«السترة بالضم ماخوذة من السترة، وهي في اللغة: ما استترت به من الشيء كائناً ما كان. في الاصطلاح هي ما يغرز او ينصب امام المصلي من عصا او غير ذلك او ما يجعله المصلي امامه لمنع المارين بين يديه» وجميع هذه التعريفات متقاربة» .

در الفقه الاسلامي وادلته، نوشته است که سُتْرَه عبارت است از: «هي ما يجعله المصلي امامه لمنع المرور بين يديه» (ستره چیزی است که نمازگزار بین خود و راه رو میگذارد). (الموسوعة الفقهية جلد: 1 ، صفحه 752)

حکم گذاشتن سُتْرَه در احادیثی نبوی:

حکمت و فلسفه سُتْرَه در نماز تلاش است برای نماز گزار برای جلوگیری از فاسد شدن نماز و اتمام خشوع و خضوع نماز گزار. در صورتیکه از پیشرویی نماز گزار بلا مانع کس عبور کند، رابطه، خشوع و خضوع نماز گزار را برهم زده میتواند و خیالات نمازگزار متلاشی و برهم درهم گردیده میتواند. طوریکه در «الفقه الاسلامي وادلته» در باره حکمت ستره با زیبایی خاصی و به مفهوم بالا مینویسد:

« حکمتها: منع المرور امام المصلي بين يديه مما يقطع خشوعه وتمكين المصلي من حصر تفكيره في الصلاة وعدم استرساله في النظر الى الاشياء وكف بصره عما وراء سترته لتلافيوت خشوعه» . (جلد: 1 صفحه 752) .

بر خلاف شخصی نمازگزار کی در پیش روی خویش سُتْرَه نگذاشته است، از خشوع و خضوع لازم برخوردار نبوده ... و هکذا اگر از پیش روی اش زنی بالغ، و همچنین خر یا سگی سیاه عبور کند نمازش قطع (باطل) می شود.

حکم شرع بر رعایت سُتْرَه در نماز در حضر و سفر، فرض و نفل، مسجد و غیرمسجد سنت است، تا مانع عبور و مرور دیگران از برابر نمازگزار و مانع نگاه کردن او به آن سوی سُتْرَه شود .

از فحوای احادیث به اثبات رسیده که رسول الله صلی الله علیه وسلم به موضوع سُتْرَه اهتمام خاصی داشت و صحابه کرام را به امر سُتْرَه در نماز ترغیب و تشویق می نمود. در حدیثی که از ابن عمر (رض) روایت گردیده اهتمام رسول صلی الله علیه وسلم را به موضوع ستره میرساند:

«عن ابن عمر قال: كان النبي يغدو الى المصلي، والعنزة بين يديه تحمل وتنصب

بالمصلی بین یدیه فیصلی الیها « از ابن عمر (رضی الله عنهما) روایت است که : پیغمبر صلی الله علیه وسلم هنگامیکه روز عید بطرف عید گاه میرفتند، بما امر میکردند تا سر نیزه را آورده و پیشروی شان به زمین نصب نمائیم ، و ایشان بطرف آن سر نیزه نماز خوانده و مردم پشت سر شان بودند، و این کار را در سفر هم انجام میدادند، و از همین جا بود که اُمرام به این کار مبادرت ورزیدند. (رواء البخاری 494)

- همچنان از ابوسعید خُدَری روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: **« إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يَصَلِي فَلْيَدْعُ أَحَدًا يَمُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَلْيَدْرَأْهُ مَا اسْتَطَاعَ، فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ »** «هرگاه یکی از شما نماز خواند اجازه ندهد کسی از پیش رویش عبور کند، تا می تواند مانع او شود (برای اینکه از جلوی نمازش عبور نکند) و اگر سرپیچی کرد با او بجنگد زیرا او شیطان است».

متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/574/496)، صحیح امام مسلم (1/364/508)، سنن ابو داود (عون المعبود) (2/389/682) .

- از سهل بن ابی حنمه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: **« إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَصِلْ إِلَى سِتْرَةٍ، وَلْيَدْنِ مِنْهَا، لَا يَقْطَعِ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ »** (صحیح [صحیح سنن نسایی 722]، مستدرک حاکم (1/251)، این لفظ مستدرک حاکم است، (2/388/681)، سنن نسایی (2/62)، ابوداود و نسائی این حدیث را با لفظ **« إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سِتْرَةٍ ... »** روایت کرده اند. (هرگاه یکی از شما خواست نماز بخواند، رو به **سُتْرَه** نماز بخواند و به آن نزدیک شود تا شیطان نمازش را قطع نکند.)

- از ابن عمر (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : **« لَا تَصِلْ إِلَّا إِلَى سِتْرَةٍ، وَلَا تَدْعُ أَحَدًا يَمُرُ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ »** (صحیح : [صفة الصلاة 62]، صحیح ابن خزیمه (2/9/800). (نماز نخوان مگر رو به **سُتْرَه** و به کسی اجازه نده که از جلوی نماز شما عبور کند و اگر اصرار بر عبور (از پیشروی نماز) کرد با او بجنگ چون شیطان با اوست).

حمل کردن چوب بعنون سُتْرَه به مسجد :

میخواهم خدمت خوانندگان عزیز خویش بعرض برسانم که : از عمل صحابه به اثبات نرسیده که صحابه کرام چوب و چیزی دیگری را به عنوان **سُتْرَه** در مسجد با خود حمل نموده باشند، از سیرت صحابه طوری معلوم میشود ، زمانیکه نماز جماعت صحابه کرام رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ به اتمام میرسید ، غرض ادای نماز های سنت و نوافل ، برستون های مسجد سبقت می گرفتند تا روبروی آنها ایستاده و نماز های خویش را بجاء آرند.

نماز گزاران عزیز !

توجه باید داشت که نباید چوب و یا هم چیزی دیگری را به عنوان **سُتْرَه** با خود در داخل مساجد حمل نماید. دین اسلام دین اسانی است و کوشش نباید کرد که در امر **سُتْرَه** برای خود سختی و مشقت را ایجاد نماید.

از جانب دیگر امر به **سُتْرَه** در نماز برای استحباب است نه برای وجوب، به دلیل این که ثابت شده است که رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در منی در سمت غیر دیوار هم نماز بجا آورده اند. طوری که در حدیثی روایت شده از : امام احمد، ابوداؤد و نسایی که از ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ روایت نموده اند، آمده است : **« صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي فُضَاءٍ وَلَيْسَ بَيْنَ يَدَيْهِ شَيْءٌ »** « رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در

فضایی نماز خواند که روبروی ایشان هیچ چیزی نبود». .
 همچنان از ابن عباس رضی الله عنه روایت شده است که: « **أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارِ أَتَانٍ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الإِخْتِلَامَ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصَلِّي بِيَمْنِي إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ، فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَي بَعْضِ الصَّفِّ، وَأَرَسَلْتُ الأَتَانَ تَرْتَعُ، فَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ، فَلَمْ يَنْكُرْ ذَلِكَ عَلَيَّ.**» (بخاری 76).

یعنی: روزی، در دوران نوجوانی، سوار بر ماده الاغی بودم و بسوی سرزمین «منا» می رفتم. رسول الله صلی الله علیه وسلم در «منا» بدون اینکه **سُتْرَه** ی گذاشته باشد، مشغول نماز بود. الاغ را برای چرا رها کرده، از جلوی بعضی از نماز گزاران عبور کردم و خود را به صف نماز رساندم. کسی مرا بر این کار، سرزنش نکرد.

مقداری فاصله نماز گزار با سُتْرَه:

در مورد اینکه مقداری فاصله نماز گزار با **سُتْرَه** به چه اندازه باشد، مراجعه میکنیم به حدیثی که از حضرت بلال (رض) روایت گردیده است: « **أَنَّهُ صَلَّى وَبَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ نَحْوُ مِنْ ثَلَاثَةِ أذْرَعٍ** » (صحیح : صفة الصلاة 62)، صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/579/506). «پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز خواند در حالی که فاصله ی بین او و دیوار حدود سه ذراع بود». (هر ذراع (45) سانتیمتر است).
 همچنان در حدیثی دیگری از سهل بن سعد روایت است: « **كَانَ بَيْنَ مَصْلَى رَسُولِ اللَّهِ وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرُ الشَّاةِ** » «بین محل سجده پیامبر صلی الله علیه وسلم و دیوار به اندازه عبور گوسفندی فاصله بود».

متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/574/496)، صحیح امام مسلم (1/364/508)، سنن ابو داود (عون المعبود) (2/389/682).

- همچنان از ابن عباس روایت است: « **أَنَّ النَّبِيَّ كَانَ يَصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ** » صحیح : (صفة الصلاة 64)، صحیح ابن خزیمه (2/20/827). «در حالیکه پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز می خواند، گوسفندی خواست از جلوش عبور کند، قبل از رسیدن گوسفند پیامبر صلی الله علیه وسلم به طرف قبله حرکت کرد تا شکمش را به قبله (دیوار) چسباند».

چگونگی قرار گرفتن در برابر سُتْرَه:

از فهم وظواهر احادیثی وارده در بابت **سُتْرَه** مشخص معلوم نیست که نماز گزار در برابر آن چگونه قرار گیرد، برخی از فقها بدین عقیده اند که: نماز گزار باید مستقیماً در برابر **سُتْرَه** ایستاده و قرار گیرد، زیرا ظاهر حکم و دستور نماز بسوی **سُتْرَه** همین مفهوم را می رساند. نماز گزار باید مستقیماً به سوی ستره نماز بخواند، زیرا این از ظاهر دستور به قرار دادن **سُتْرَه** فهمیده می شود، اما نماز خواندن به سمت راست یا چپ **سُتْرَه** به طوری که آن را مستقیماً در برابر خود قرار ندهد، ثابت نشده و به صحت نرسیده است. برخی از فقهاء بدین باور اند که ستره را نماز گزار طوری قرار دهد که در برابر ابروی چپ و یا هم در برابری ابروی راست نماز گزار قرار گیرد و مستقیماً نباید در مقابل **سُتْرَه** قرار گیرد تا مشابهت به بت پرستی بعمل نیاید، ولی فقهاء میگویند: گذاشتن ستره به طرف راست بهتر بنظر میرسد. طوریکه به همین قسم در دار المختار آمده است: « **عَلَى** » « **حِذَاءَ** » « **أَحَادِ جَانِبِيهِ** » « **مَا بَيْنَ عَيْنِيهِ وَالْأَيْمَنِ أَفْضَلُ** » (جلد اول صفحه

(637) .

همچنان در « الفقه الاسلامي وادلته جلد اول صفحه 758) مینویسد: « السنة باتفاق المذاهب الاربعه ان يميل المصلى عن السترة يمينا او يسارا بحيث لا يقابلها ولا يصمد لها صمداً اي لا يجعلها تلقاء وجهه لما روى ابوداؤد عن المقدم بن الاسود قال رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم صلى الى عود او الى عمود ولاشجرة الا جعله على حاجبه الايمن او الايسر ولا يصمد له صمداً اي لا يستقبله وسطاً » . (مشکوة، صفحه: 74) ولی کامل چپ و یا هم کامل راست قرار گرفتن در برابر ستره از احادیث به ثبوت نرسیده است.

ولی طوری که متذکر شدیم نمازگزار باید مستقیماً به سوی ستره نماز بخواند. - وبصورت کل نماز خواندن بسوی درخت (ستره قرار دادن آن) و ستون، و عصا و هر چیزی مانند آن که در زمین نصب شده باشد، جایز است.

نماز خواندن در بین ستونها در غیر نماز جماعت :

از عبدالله بن عمر (رضی الله عنهما) در حدیث داخل شدن پیغمبر صلی الله علیه وسلم به خانه کعبه ، روایت است که گفت : چون بلال از خانه بیرون شد ، ازوی پرسیدم که : پیغمبر صلی الله علیه وسلم در داخل خانه چه کردند ؟ گفت : (طوری ایستادند که) : یک ستون را بطرف چپ خود ، و یک ستون را بطرف راست خود ، و سه ستون را به عقب سر خود ، قرار دادند، و خانه کعبه در این وقت دارای شش ستون بود، و در روایتی آمده است که دو ستون را بطرف راست خود قرار دادند. (رواء البخاری 505)

ارتفاع و اندازه ستره:

ستره باید به اندازه ی یک وجب یا دو وجب بلندتر از زمین باشد، زیرا رسول الله ﷺ می فرماید: «هرگاه کسی از شما به اندازه ی بلندی آخر پالان در برابر خود گذاشته باشد پس نماز بخواند و به کسانی که از پشت آن می گذرند توجهی نکند. در احادیثی متعددی، مقدار و ارتفاع ستره به اندازه ارتفاع پشتی پالان ستر و یا هم به اندازه یک ذراع بیان گردیده است ، و تاکید مزید بعمل آمده است که: برای ستره چیزی انتخاب شود که: نباید ارتفاع آن از یک ذراع کمتر باشد، و دبلوی و ضخامت اش به اندازه ضخامت یک انگشت باشد.

علامه ابن عابد الشامي می نویسد : «بقدر ذراع» « بیان لاقلها : والظاهر ان المراد به ذراع اليد كما صرح به الشافعية وهو شبران » (جلد اول صفحه 637) .

همچنان در « بدائع الصنائع»، علامه کاسانی مینویسد: «وقيل ينبغي ان يكون في غلظ اصبع لقول ابن مسعود يجزئ من السترة السهم ولان الغرض منه المنع من المرور، ومادون ذلك لا يبدو للناظر من بعيد فلا يمتنع» . (جلد اول صفحه 217)

در « الفقه الاسلامي وادلته » و هبه الزحيلي مینویسد : « ادنى السترة طول ذراع (٢- ٤٦) فصاعداً وغلظ اصبع لقوله: «اذا جعلت بين يديك مثل مؤخرة الرجل فلا يضرك من مر بين يديك وقدرت العنزة التي كان يصلئ اليها النبي صلى الله عليه وسلم بذراع طولاً، ويعتبر الغرز دون الالتقاء والخط » (جلد اول صفحه 754)

ستره به چه چیز اطلاق میشود؟

بصورت کل گفته میتوانیم که:

ستره به آن چیزی اطلاق میگردد، که نماز گزار آنرا درپیش روی خویش قرار میدهد. بصورت کل اندازه و مقدار ستره شرعی همانا یک ذراع و یا هم به اندازه پشتی پالان شتر باشد به آن ستره گفته میشود. طوریکه در حدیث وارده موسی بن طلحه که از پدرش روایت نموده آمده است: « **إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ فَلْيَصِلْ، وَ لَا يَبَالِ مِنْ مَرِّ وَرَاءِ ذَلِكَ** » صحیح: (مختصر صحیح امام مسلم 339)، صحیح مسلم (1/358/449)، سنن الترمذی (1/210/334)، سنن ابو داود (عون المعبود) (2/380/671). (هرگاه یکی از شما چیزی به اندازه پشتی پالان شتر را روبروی خود قرار دهد نمازش را بخواند و کسی که از آنسوی آن عبور می کند توجه نکند).
 و در حدیثی که بخاری و مسلم از ابوجحیفه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ روایت کرده اند « **أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رُكِّزَتْ لَهُ الْعِزَّةُ فَتَقَدَّمَ وَ صَلَّى الظَّهْرَ رُكْعَتَيْنِ يَمْرُ بَيْنَ يَدَيْهِ الْحِمَارِ وَ الْكَلْبِ لَا يَمْنَعُ** » (برای پیامبر نیزه ای (در جهت قبله) نصب کرده شد، و ایشان جلو رفت و نماز ظهر را دورکعت خواند، دیدم که الاغ و سگ از پشت آن نیزه رفت و آمد می کردند و جلوگیری نمی شدند).

از چه چیزی میتوان بحیث ستره استفاده کرد؟

- از دیوار ، ستون ، عصایی که در زمین فرو برده شده، آهن و یا وسیله‌ی سواری (مانند شتر را) اگر در مقابل خود قرار دهد.
 - همچنان نمازگزار مرد که نماز میخواند و پشت آن بطرف نمازگزار باشد میتوان از آن بحیث ستره استفاده کرد.
 همچنین اگر نماز گزار بسوی همسر خویش که بر تخت خوابیده در حالی که زیر لحاف باشد نماز بخواند (اوراستره قرار دهد) ممانعتی ندارد، طوریکه دربرخی از اوقات رسول الله صلی الله علیه وسلم تختخوابی را که عایشه رضی الله عنها روی آن و زیر لحافی دراز کشیده بود، بحیث ستره قرار میداد (متفق علیه).
 ولی نباید فراموش کرد که ستره قرار دادن زنیکه خودش مصروف نماز باشد، مکروه می باشد.

سیرت نویسان می نویسند که یک بار رسول الله صلی الله علیه و سلم درختی را به عنوان ستره خویش قرار داد و به سوی آن، نماز خواند (روایت نسائی و احمد)

استفاده از شتر بحیث ستره:

واز عبدالله بن عمر (رضی الله عنهما) روایت است که: پیغمبر صلی الله علیه وسلم شتر خود را پیشروی خود خوابانده و بسوی آن نماز می خواندند، (یکی از روایات حدیث میگوید): پرسیدم: اگر شتر رم کرده و برمی خواست، چه میکردند؟ گفت: بار آن را پیش روی خود قرار داده و بسوی آن نماز میخواندند، و ابن عمر (رضی الله عنهما) هم همین کار را میکرد. (رواء البخاری 507)

کشیدن خط بجای ستره:

در مورد اینکه اگر یک نفر نمازگزار چیزی را برای ستره نیابد، میتواند با کشیدن خط آنرا بحیث ستره خویش در نماز مورد استفاده قرار دهد آیا کشیدن خط جای ستره را پر

کرده میتواند و یا خیر ؟

در جواب باید گفت بلی !

جایز است. دلیل آن حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم است که فرمودند: **«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تَلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصَبْ عَصَا، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ عَصَا فَلْيَخُطْ خَطًّا وَلَا يَضْرِبْ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ».**

یعنی: «هرگاه کسی از شما نماز گزارد پس چیزی را مقابل خود (بعنوان ستره) قرار دهد، اگر چیزی نیافت پس می تواند عصایی (چوب دستی) نصب کند، و اگر عصا همراه نداشت می تواند خطی بر زمین بکشد و در اینصورت ممانعتی نیست که اگر افرادی مقابل او عبور کنند».

این حدیث را امام احمد و ابوداود و ابن ماجه روایت کرده است، و ابن حبان این روایت را صحیح قرار داده است، و کسی که این حدیث را مضطرب دانسته، نظرش درست نیست، بلکه این روایت حسن است و این سخن را حافظ ابن حجر (در بلوغ المرام) نیز آورده است .

قرار دادن قبربِحیث سُنَّه:

قرار دادن قبربِحیث **سُنَّه** و نماز خواندن بسوی قبربصورت مطلق درشرع جواز نداشته، فرقی نمی کند که این قبرپیغمبران باشد، یا هم قبر امامان، اولیا، و یا قبردیگران باشد. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: **«لَا تَصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ».** (رو به قبر ها نماز نخوانید).

شیخ البانی در « کتاب الجنایز » پس از ذکر این حدیث مینویسد: «از ظاهر نهی چنین فهمیده می شود که: **رو به سوی قبور نماز خواندن، حرام است.**

امام نووی این قول را ترجیح می دهد و مناوی در شرح این حدیث در «فیض القدیر» می گوید: **رو به قبور نمودن و نماز بمعنی تعظیم فوق العاده قبور است که اینگونه تعظیم فقط شایسته الله است...**

شیخ علی قاری در «المرقاه» (372/2) پیرامون شرح این حدیث می نویسد: اگر این عمل برای تعظیم قبر و صاحب قبر باشد، عمل کفار محسوب می شود و تشبه به کفار مکروه تحریمی است.

عبور خر، زن و سگ سیاه از برابر نماز گزار:

اگر نماز گزار، در برابر سجدهگاه خویش **سُنَّه** نگذاشته باشد، و از پیش روی اش، خر، زن و یا هم سگ سیاه عبور کند، حکم شرع همین است که **نماز اش باطل** میگردد.

طوریکه در حدیثی روایت شده از عبدالله بن صامت از ابوذر آمده است که: پیامبر صلی

الله علیه وسلم فرموده است: **«إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ يَصَلِّي، فَإِنَّهُ يَسْتَرُهُ إِذَا كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ آخِرَةِ الرَّحْلِ، فَإِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْحِمَارَ وَالْمَرْأَةَ وَالْكَلْبَ الْأَسْوَدَ، قُلْتُ: يَا أَبَا ذَرٍّ! مَا بَالُ الْكَلْبِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَحْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَصْفَرِ؟ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي، سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ: الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ»**

«هرگاه یکی از شما برای نماز ایستاد و در جلوی چیز مانده پستی پالان شتر وجود داشت برای او ستره به حساب می آید، و اگر در پیش روی اش چیز مانده پستی پالان شتر وجود نداشت، عبور خر، زن، و سگ سیاه نمازش را باطل می کند، گفتم (عبدالله بن

صامت) ای ابوذر : **سگ سیاه با سگ سرخ و زرد چه تفاوتی دارد؟** گفت :
ای برادرزاده ام همین سؤالی را که از من کردی من از پیامبر صلی الله علیه وسلم
پرسیدم، فرمود: **سگ سیاه شیطان است**». (صحیح جامع الصغیر / 719) ، صحیح امام
مسلم (1/365/510)، سنن نسایی (2/63)، سنن الترمذی (1/212/337)، سنن ابو
داود (عون المعبود) (2/394/688).

یادداشت توضیحی :

در مورد اینکه چرا به مرور زن از پیشروی نماز گزار ، در صورت عدم موجودیت
ستره ، نماز باطل میگردد ، در جواب باید گفت که حکم شرعیت همین است .
ثانیاً برخی از علماء در مورد حکمت این فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم استدلال
های دیگری را مطرح ساخته و میفرمایند که علت ابطال نماز در صورت عدم موجودیت
ستره اینست که : زن ، مرد را از نظر مسایل غریزه ای و جنسی تحریک می کند .

تخت خواب بحیث ستره :

از عا ئیشه (رضی الله عنها) روایت است که گفت : شمایان ما [زنها] راباسگ
وخر ، برابر قرار داده ئید، من خودم دیدم که :بالای تخت خواب غلطیده بودم ، و پیغمبر
صلی الله علیه وسلم آمده و تخت خواب را پیش روی خود قرار داده و نماز میخواندند،
و چون مناسب نه می دیدم که در پیشروی شان قرار گیرم، از طرف پاهایم پائین می خزیدم ،
تا جائیکه از زیر لهافم بیرون می شدم. (رواء البخاری 508) .

ممنوعیت عبور از پیش روی نماز گزار :

نباید فراموش کرد که شخص مسلمان حد اعظمی کوشش بعمل آرد تا از تیر شدن از پیش
روی نماز گزاران جداً جلوگیری و اجتناب بعمل آرد ، حکم شرعی همین است که ، انتظار
کشیدن ، توقف و معطل شدن چهل سال برایش بهتر است نسبت به تیر شدن از پیش روی
نماز گزار. در این خصوص انظار و وعید های های متعددی در احادیث رسول الله صلی
الله علیه وسلم وارد شده است ، از آن جمله در حدیثی که: از ابوجهیم روایت گردیده آمده
است که: **«لو يعلم المار بین یدی المصلی ماذا علیه، لكان أن يقف أربعين خيراً له من أن
یمر بین یدیه»** «آن کسی که از جلوی نماز گزار عبور می کند اگر می دانست که مرتکب
چه گناهی شده، چهل (سال، ماه، یا روز)...؟ توقف را بر عبور از جلوی نماز گزار
ترجیح می داد».

(متفق علیه : صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/584/510)، صحیح امام مسلم
(1/363/507)، سنن ابوداود (2/393/687)، سنن الترمذی (1/210/235)، سنن
نسایی (2/66)، سنن ابن ماجه (1/304/945). بناً نماز گزاران باید توجه و دقت بعمل
ارند که: هر گاه در پیش روی نماز گزار **ستره** وجود داشته باشد، عبور کردن از میان
وی و **ستره** برایش جایز نیست.

و بر نماز گزار است تا مطابق حکم رسول الله مانع آن شود : طوریکه میفرماید:
«هر گاه یکی از شما بسوی چیزی (**ستره** ای) نماز خواند و کسی خواست از جلوی
بگذرد، باید با زدن به سینه اش او را منع نماید، و تا می تواند او را برگرداند. و در
روایتی آمده: **«دوبار او را منع نماید»**. پس اگر آن شخص خودداری نکرد در اینصورت
با وی بجنگد زیرا که او شیطان است».

همچنین برای جلوگیری از عبور غیر مکلف مانند حیوان (چارپا)، یا کودک از جلوی نمازش، جایز است که یک قدم یا بیشتر به جلو برود، تا اینکه از پشت سر وی عبور کند. (برای معلوماتی بیشتری مراجعه شود به کتاب مختصر روش نماز پیامبر صلی الله علیه و سلم نوشته: محمد ناصر الدین آلبنی).

خواننده محترم! رسول الله صلی الله علیه و سلم به هیچ وجه اجازه نمیداد (کسی یا چیزی از میان او و ستره اش عبور کند، چنانکه یک مرتبه گوسفندی خواست از مقابل ایشان عبور کند، رسول الله صلی الله علیه و سلم (در حال نماز) خودش را آنقدر به دیوار نزدیک کرد که شکم مبارکش به دیوار چسبید و گوسفند از پشت سر ایشان عبور کرد (روایت ابن خزیمه و طبرانی و حاکم).

سیرت نویسان می افزایند: یک بار رسول الله صلی الله علیه و سلم در نماز فرض، دست راست خود را به صورت حلقه به سینه مبارک خود چسباندید، پس از اتمام نماز، صحابه عرض کردند: مگر حکم جدیدی برای نماز آمد؟ فرمود: خیر، بلکه شیطان میخواست از مقابل من عبور کند، من گردنش را طوری فشار دادم که سردی زیانتش را بر روی دستم احساس نمودم، قسم به الله! اگر به خاطر برادرم سلیمان علیه السلام که تسلط بر آنها از معجزات بخصوص اش به شمار میرود، نمیبود، او را به یکی از ستونهای مسجد میبستم تا جوانان مدینه او را بگیرند و در کوچه های شهر بگردانند. پس تا حد امکان، نگذارید کسی میان شما و قبله، حائل گردد (روایت احمد و دار قطنی).

اما اگر شخص نمازگزار ماموم بود، یعنی در نماز جماعت پشت سر امام نماز می خواند، در آنصورت عبور از جلوی نمازگزاران (مامومین) جایز است، زیرا ستره ی امام حکم ستره ی ماموم را نیز دارد.

خواننده محترم!

اگر شخص نمازگذار برای خود ستره ای قرار نداده باشد، در اینصورت بنا به اقوال علما جز تا محل سجودش که همان مکان ستره اش نیز خواهد بود (تا سه ذراع)، گناهی بر شخص عبور کننده نیست و شخص مختار است که تا هر اندازه بعد از مکان سجده اش از جلوی نمازگذار عبور کند زیرا نهی از عبور جلوی نمازگذار برای مکانی است که مابین نمازگذار و محل سجده یا ستره اش است. و بعد از این مکان حکم جلوی نمازگذار را ندارد.

شیخ ابن عثیمین نیز این رای را انتخاب کرده و گفته است که مابین پایهای نمازگذار و محل سجده اش برای عبور حرام است ولی بعد از آن نمازگذار حق ندارد مانع عبور سایر مصلین از پیش روی خویش شود. (الشرح الممتع (3 / 340))

بنابراین اگر کسی هنگام نماز برای خود ستره گذاشت، در اینصورت عبور از جلوی وی (یعنی جلوی ستره اش) در هر مسافتی بدون اشکال است. ولی اگر نمازگزار در وقت نماز ستره نداشت، تا مکان سجده اش عبور برای دیگران حرام است اما از بعد از محل سجده که تقریباً سه ذراع است، عبور برای دیگران جایز است و قبل از آن حرام است.

والله اعلم

ستره ی امام برای ماموم ستره است!

قبل از همه باید گفت که هم برای امام و هم برای مقتدای ها در صورتیکه در محلی نماز میخواند که در آنجا محل، رفت و آمد و محل عبور و مرور مردم باشد مستحب است که در

پیش روی خویش **سُتْرَه** را نصب نماید .

ولی اگر ادای نماز در مسجد و یا هم محل دیگری که امکان رفت و آمد نیست ، در این صورت ضرورت به نصب **سُتْرَه** نبوده ، امام بحیث **سُتْرَه** همه مقتدیان بحساب می آید .
طوریکه از ابن عباس روایت است که گفت : « **أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى أَتَانٍ وَ أَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ وَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى بِالنَّاسِ بَمَنَى، فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ الصَّفِّ، فَانزَلْتُ فَأرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعًا، وَ دَخَلْتُ فِي الصَّفِّ، فَلَمْ يَنْكُرْ ذَلِكَ عَلَى أَحَدٍ** » در حالی که سوار بر ماده خری بودم و در آستانه رسیدن به سن بلوغ قرار داشتیم، آمدم و پیامبر صلی الله علیه وسلم را دیدم که در منی برای مردم نماز می خواند، از جلوی صف عبور کردم، و پایین آمدم و ماده خر را رها کردم تا بچرد و من داخل صف شدم و هیچ کس مرا از این کار منع نکرد.»

(متفق علیه (1/361/504)، سنن ابو داود (عون المعبود) (2/402/701)، صحیح امام بخاری (فتح الباری) (1/571/493)، بخاری این حدیث را با اضافه «عنی إلی غیر جدار» روایت کرده است.

قابل تذکر است که : این روایت **غیر جدار** را نفی نمی کند؛ چون پیامبر در فضا نماز نمی خواند مگر اینکه عصایی را جلویش نصب کرد.

« **إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مَوْخِرَةِ الرَّحْلِ فَيُصَلُّ، وَ لَا يَبَالُ مِنْ مَرِّ وَّرَاءِ ذَلِكَ** »
(هرگاه یکی از شما چیزی به اندازه پشتی پالان شتر را روبروی خود قرار دهد نمازش را بخواند و کسی که از آنسوی آن عبور می کند توجه نکند.)

حکم انتخاب منقل آتش بحیث سُتْرَه:

اگر نماز گزار بنا بر ضرورت منقل آتش را بحیث **سُتْرَه** خویش مورد استفاده قرار دهد ، از لحاظ شرعی کدام ممانعتی نداشته ، اگرچه برخی از فقها به علت تشبیه با مجوسی ها در عبادت ، به کراهت منقل آتش بحیث **سُتْرَه** رای داده اند .

در جواب اعتراض این عده از علماء باید گفت که: مجوسیان آتش را به این شکل عبادت نمی کنند بنابراین قرار دادن منقل آتش و یا اشتوب و یا گذاشتن بخاری های برقی در پیشروی نماز گزار بحیث **سُتْرَه** هیچ نوع ممانعتی ندارد . (برای معلومات مزید مراجعه شود به فتوای شیخ ابن عثیمین، کتاب الدعوة (5)، (90،89/2) .)

منع عبور و مرور بعد از ختم نماز جماعت :

طوریکه قبلاً یاد آور شدیم **سُتْرَه** ی امام برای مقتدی **سُتْرَه** است، ولی زمانی که امام از نماز سلام می دهد و مسبوق برای تکمیل کردن نمازش بلند می شود آیا باز هم **سُتْرَه** ی امام برای مسبوق به عنوان **سُتْرَه** محسوب می شود، یا این که مقتدی **سُتْرَه** ی جدیدی را برای خود انتخاب نماید؟

در جواب باید گفت: هر زمانی که امام از نماز جماعت فارغ می شود و مسبوق برای تکمیل کردن نمازش بلند می شود، در این صورت مسبوق منفرد به حساب می آید و بر او لازم است که مردم را از عبور و مرور از جلوی خود منع کند . زیرا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به این کار دستور فرموده اند .

چرا برخی مردم از عبور و مرور سایرین از جلوی خویش زمانی که مصروف نماز خواندن باشد ، منع بعمل نمی آورند ؟ در جواب باید گفت که این عده مردم یا از حکم

مسئله **سُتْرَه اصلاً** آگاه نیستند و یا این کار را با تأویل ترك می‌کنند، از آن جا که گمان می‌کنند چون جماعت را درك کرده‌اند پس بنابراین بعد از انفراد نیز در حکم کسانی قرار دارند که پشت سر امام نماز می‌خوانند، لیکن مسبوق باید مردم را از عبور و مرور از جلوی خود منع کند. (مزید معلومات را میتوان در کتاب الدعوة (6/92) (5) شیخ عثیمین مطالعه فرماید).

برخی از استثنائات خاص در حکم سُتْرَه:

- اگر صحن مسجد بی نهایت بزرگ باشد و چشم نماز گزاران به سجده‌گاه باشد، و توجه اش با رفت و آمد سایرین نمی افتد، در این صورت تیر شدن از پیش نماز گزاران جایز می باشد.

- اگر نماز گزاران در محل (سوف) نسبتاً بالای قرار داشته باشد، در صورتیکه پای نماز گزاران نسبت به سر عابریین بلند باشد، گذشتن از پیش روی مصلین ممانعت ندارد.

- همچنان اگر مصلین در منزل تحتانی قرار داشت باشد و پاهای عابریین از اندازه سر مصلین بلند باشد، گذشتن از پیش روی مصلین جواز دارد.

- اگر احياناً در مابین صفوف مصلین جای خالی باشند، و صفوف عقبی پر باشد، نماز گزاران که به تأخیر برای نماز جماعت تشریف می آورند و برای نماز جای در عقب نه یابند میتوانند که در برابر صف ها تیر شده و خود را بجای خالی در صف های مقدم برسانند.

- نماز گزار که در پیشروی نماز گزار نشسته باشد، میتواند به طرف راست و یا هم بطرف چپ از جلوی نماز گزار رد شود. همچنان اگر در پیشروی نماز گزار شخصی نشسته باشد، سایر مصلین میتوانند از جلوی آن شخص رفت و آمد کنند کدام ممانعت شرعی ندارد.

- اگر در پیشروی نماز گزار **سُتْرَه** باشد، عابریین میتوانند از پیشروی آن رفت و آمد کنند.

- برای مطوفین در بیت الله اجازه است که در پیشروی مصلین، مصروف طواف شوند.

در «الفقه الاسلامی وادلته» آمده است: «**اتفق الفقهاء علی انه يجوز المرور بين يدي المصلي للطائف بالبیت**». (تفصیل موضوع را میتوان در «بدائع الصنائع» جلد اول صفحه 217) و (الدرالمختار) به تفصیل مطالعه فرماید. (والله اعلم بالصواب)

پایان

فهرست مندرج :

1	سُتْرَه در لغت
2	سُتْرَه در اصطلاح
3	حکم گذاشتن سُتْرَه در احادیثی نبوی
4	حمل کردن چوپ بعنون سُتْرَه به مسجد
5	مقداری فاصله نمازگزار با سُتْرَه
6	چگونگی قرار گرفتن در برابر سُتْرَه
7	نماز خواندن در بین ستونها در غیر نمازجماعت
8	ارتفاع و اندازه ستره
9	ستره به چه چیز اطلاق میشود؟
10	از چه چیزی میتوان بحیث ستره استفاده کرد؟
11	استفاده از شتر بحیث سُتْرَه
12	کشیدن خط بجای سُتْرَه
13	قرار دادن قبر بحیث سُتْرَه
14	عبور خر، زن و سگ سیاه از برابر نمازگزار
15	تخت خواب بحیث سُتْرَه
16	ممنوعیت عبور از پیش روی نمازگزار
17	ستره‌ی امام برای مأموم ستره است!
18	حکم انتخاب منقل آتش بحیث سُتْرَه
19	منع عبور و مرور بعد از ختم نماز جماعت
20	برخی از استثنائات خاص در حکم سُتْرَه

حکم سُتْرَه در نماز

تتبع، نگارش و نوشته از:

امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

ادرس ارتباطی : saidafghani@hotmail.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**